

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Поняття «моніторинг» на сьогодні не має однозначного визначення, оскільки вивчається і використовується у різних сферах наукової та практичної діяльності. Моніторинг може розглядатися як суто науковий об'єкт, як спосіб дослідження реальності в різних науках, як інструмент сфери управління тощо. В освіті поняття «моніторинг» не є новим. Популярність та практична користь моніторингових досліджень у галузі освіти поступово зростали (80-90 роки): розроблялась і використовувалась єдина методологія та єдиний стандартизований інструментарій, визначалась система показників і критеріїв якості й результативності [1, 2], але у зв'язку з впровадженням у систему вищої освіти кредитно-модульного оцінювання успішності навчальних досягнень студентів, моніторинг набуває нового змісту та вимагає нових форм його здійснення. Вивчення нових аспектів змісту моніторингу та пошук форм триває як у межах викладання окремих дисциплін, так і в межах підготовки фахівців ВНЗ.

Уперше моніторинг був використаний в екології, тому, ми вважаємо, застосування моніторингових досліджень екологічної підготовки майбутніх вихователів дещо навіть «природним». Особливої актуальності моніторинг якості екологічної підготовки студентської молоді набуває, у зв'язку з низькими показниками розвитку екологічної культури, які студенти демонструють під час вивчення дисципліни «Основи природознавства з

методикою ознайомлення дошкільників з природою».

Об'єкт нашого дослідження - професійна підготовка вихователів дітей дошкільного віку у вищому педагогічному навчальному закладі.

Предмет дослідження - процес підготовки майбутніх вихователів до формування екологічної культури дітей дошкільного віку.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні педагогічних умов та розробці змісту і методики організації навчального процесу, що забезпечують ефективну підготовку майбутніх вихователів до формування екологічної культури дітей дошкільного віку.

Завдання етапу дослідження, якому присвячено дану статтю: розглянути завдання моніторингу у процесі удосконалення вивчення дисципліни «Основи природознавства з методикою ознайомлення дошкільників з природою» та зазначити шляхи його здійснення.

База дослідження: факультет дошкільної освіти та практичної психології (денне та заочне відділення) Слов'янського державного педагогічного університету.

Моніторинг (від лат. monitor – «той, що нагадує, наглядає») можна тлумачити як стандартизоване спостереження за певним об'єктом або процесом, оцінка та прогнозування його подальшого стану [1]. Межі застосування моніторингу з кожним роком розширюються і у кожній сфері моніторинг має свої особливості.

Ідея освітнього моніторингу активно розробляється багатьма вченими. Серед розмаїття визначень

змісту поняття «моніторинг» можна визначити кілька основних компонентів: 1) систематизований збір інформації; 2) наступний аналіз одержаної інформації; 3) використання в педагогічній та управлінській діяльності.

У процесі здійснення екологічної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти та пошуку шляхів її удосконалення ми використовуємо термін «моніторинг» для визначення спеціальної системи збору інформації про рівень екологічної культури студентів на початку вивчення дисципліни «Основи природознавства з методикою ознайомлення дошкільників з природою» та зміни, які відбувається на різних етапах екологічної підготовки, а також вивчення ефективності тих чи інших форм роботи та ставлення до них головних учасників процесу – студентів з метою оптимального вибору шляхів реалізації та корегування педагогічної системи.

У межах дисципліни «Основи природознавства з методикою ознайомлення дошкільників з природою», на нашу думку, важливо також навчити студентів здійснювати моніторинг у сфері екологічної освіти дітей дошкільного віку.

У зв'язку з вище зазначеним можна визначити три напрями проведення моніторингових досліджень у процесі здійснення екологічної підготовки майбутніх вихователів:

1) проведення поточних моніторингових досліджень якості підготовки фахівців дошкільної освіти;

2) здійснення моніторингу якості педагогічного процесу (системи роботи зі студентами);

3) залучення студентів до здійснення моніторингу якості екологічної освіти дітей дошкільного

віку.

Зупинимося детальніше на кожному з цих напрямів.

Методика моніторингового дослідження з першого напрямку полягала у проведенні спеціального анкетування, написання домашнього твору "Мій соціально-екологічний ідеал", спостереження за навчально-виховною роботою студентів під час педагогічної практики, лабораторних занять та тестових опитувань наприкінці вивчення кожного змістового модулю.

Під час розробки змісту анкети ми використовували ідею методики В.А. Ясвіна [5], але адаптували її до специфіки майбутньої професії. Питання анкети були спрямовані на вивчення особливостей екологічної свідомості, емоційної сфери, пізнавальної активності та досвіду практичної діяльності студентів. При цьому ми враховували особливості життєдіяльності студентів денного відділення та професійної діяльності студентів-заочників. Наведемо питання анкети:

1. Які емоції викликає у Вас спілкування з природою?

2. Ви вважаєте шурів, пацюків гидкими? Які тварини можуть викликати у вас негативні емоції?

3. У Вас викликають неприязнь бездомні собаки, кішки? Якщо так, то чому? Якщо вони викликають у Вас інші емоції, то які саме?

4. Якщо Вам на день народження подарують хом'ячка, рибок або інших тварин, Ви здивуєтесь і розгубитесь?

5. Чи є у Вас хобі, пов'язані з доглядом та розведенням рослин, утриманням та доглядом за тваринами? Які саме?

6. Ви витрачаєте кошти на Ваші захоплення, пов'язані з природою?

7. Чи являєтесь Ви членом клубу за інтересами (акваріумістів,

кактусистів, любителів кішок тощо)? Якщо так, то якого саме? Якщо ні, то чи хотіли б бути, і якого саме клубу?

8. Чи цікавитесь Ви інформацією про природу, екологічні проблеми? Якщо так, то де саме черпаєте інформацію цього напрямку?

9. Якщо по телебаченню почалася передача про тварин, то Ви будете переключати телевізор на іншу програму?

10. Чи відвідуєте Ви виставки, музеї, зоопарки? Де саме побували?

10. Правда, що Ви вряд чи дасте згоду за об'явою поїхати у вихідний день розчищати ліс від бруду?

11. Чи маєте Ви досвід участі у природоохоронній роботі? Який саме?

12. Чи завжди Ви і Ваші друзі дотримуетесь правил поведінки в природі?

13. Чи траплялось Вам протистояти випадкам жорстокого поводження з природними об'єктами, екологічно неадекватної поведінки? Якщо так, то в яких саме випадках?

14. Чи траплялось Вам вступати у конфлікт з людьми, які сильніші за Вас або вищі за своїм положенням, якщо вони могли нанести шкоду природі?

15. Як Ви розумієте поняття «екологічно мотивована поведінка»?

16. З якого віку необхідно починати виховувати екологічно мотивовану поведінку? Обґрунтуйте!

17. Запропонуйте засоби, методи виховання екологічно мотивованої поведінки у дітей дошкільного віку та ін.

Аналіз творів "Мій соціально-екологічний ідеал" дозволяє зробити висновки про екологічні уявлення респондентів (екоцентричний чи антропоцентричний характер). Наведемо цитату з твору студента денного відділення факультету дошкільної освіти та практичної

психології Дмитра З.: «Уже сьогодні необхідно готувати покоління людей, які будуть готові поступитися особистими інтересами заради спасіння природи. Спасати не себе, не тварин, а своє майбутнє! Ми показуємо дітям куточки природи, виховуючи в них у кращому разі пасивно-споглядацьке ставлення до природи. Може, необхідно припинити посміхатися діловитості дитячого питання: «А яка від нього користь?». Хіба жива істота повинна приносити користь саме людині, щоб заслужити право на життя? І хто така людина, щоб визначати право інших на життя? Якщо говорити відверто, то питання «А яка від нього користь?» вимагає, щоб рослина чи тварина довела своє право на існування, хоча саме людство ще не оправдало своє право на життя. Що людство зробило для планети?.. В одній живій клітці більше геніальності та гармонії ніж в усіх винаходах людини!» (зберігається орфографія автора).

Спостереження за навчально-виховною роботою студентів під час педагогічної практики показують, якими уявленнями у сфері екології та методики екологічної роботи з дітьми дошкільного віку володіють студенти, як вони ставляться до цієї діяльності.

Ми вважаємо доцільним проведення тестових опитувань в кінці вивчення кожного змістового модуля. Це дає можливість студенту визначити «прогалини» у своїх знаннях, а викладачу оптимально результативно будувати педагогічний процес, приділяючи більше уваги питанням, які видалися складними для засвоєння студентів. Головне правило - результати моніторингового дослідження мають обов'язково ураховуватись під час подальшого здійснення професійної підготовки майбутніх вихователів.

Методика моніторингового дослідження з другого напряму полягала у проведенні таких форм роботи:

- колективного аналізу заняття («Я б в занятті змінив...», «Я іду із заняття з почуттям...»);

- письмових опитувань («Визначте позитивне та негативне в організації та проведенні заняття!», «Назвіть питання (положення), які Вас дійсно зацікавили; питання (положення), які б Ви хотіли поглибити; питання (положення), які Ви будете використовувати у практичній роботі!», «Мої очікування від себе та колег на занятті? Чи здійснились вони?») [4], наприклад, від себе на конференції «Екологічний підхід у виховання дітей на Україні» студенти очікували: «логічної, послідовної доповіді», «впевненості та зібраності під час виступу», «вдалої презентації власної творчої роботи», «впевненості в обґрунтуванні своїх поглядів»; від колег - «нової та цікавої інформації», «інформації, яку я зможу використовувати у практичній роботі з дітьми» та ін.;

- написанні нарису «Я б на місці викладача...»;

- написанні відзивів на заняття, наприклад, схвальні відзиви ми отримали після проведення лекції-діалогу на тему «Сучасні підходи до екологічної освіти дітей в Україні»: «На цій лекції питання викладача наштовхували нас на розмірковування, ми приймали участь у формулюванні основних понять, самостійно обґрунтовували принципи екологічної освіти, пропонували методи роботи з дітьми, робили висновки тощо. Матеріал лекції добре запам'ятався» (із відзиву студентки заочного відділення Олени М.).

Ці методи сприяли встановленню взаємодії студента та викладача у

педагогічному процесі та мотивували активність студентів на занятті. Інформація, яку ми отримуємо під час вище зазначених форм роботи зі студентами, аналізується та використовується для корегування педагогічного процесу, його перебудови.

Третій напрям моніторингових досліджень - залучення студентів до здійснення моніторингу якості екологічної освіти дітей дошкільного віку - ми здійснюємо під час педагогічної практики та на практичному занятті на базі дошкільного навчального закладу.

Під час безперервної педагогічної практики студенти виконують наступні завдання:

1. Аналіз еколого-розвивального середовища дошкільного навчального закладу. Студенти виступають у ролі «екологів», вивчають екологічні умови приміщення та ділянки дошкільного закладу.

2. Діагностику екологічної вихованості дітей. Для вивчення рівня екологічної вихованості дітей ми пропонуємо студентам використовувати опитувальник С.М. Ніколаєвої [3] або діагностику розроблену нами:

1) Експериментатор пропонує дитині вибрати дві картинки з зображенням тварин (кінь, корова, свиня, коза, баран, пес, вовк, слон, жираф, зебра), три з зображенням птахів (голуб, синиця, горобець, дятел, сокола, ворона, снігур, сова) та три з зображенням комах (метелик, бджола, муха, комар, павук, вертуха, мураха, жук-сонечко) і відповісти за цими картинками на такі питання: 1. Хто це? 2. Що ти можеш розповісти про нього? 3. Як ти ставишся до нього? 4. Чи є в тебе вдома хатня тваринка? (Якщо є то, як ти за нею доглядаєш? Якщо не має, то чи хотів би ти мати і яку саме?)

2) Експериментатор називає 5 кімнатних рослин, пропонує показати їх та відповісти на питання: 1. Які умови необхідні для життя та розвитку кімнатних рослин? 2. Як правильно доглядати за кімнатними рослинами? 3. Покажи, як правильно це робити (на прикладі однієї рослини). 4. Для чого потрібні людині кімнатні рослини?

3) Експериментатор пропонує дитині баночки з піском, камінням, водою: 1. Що це? 2. Де і для чого людина це використовує? 3. Чи треба бережно ставитися до об'єктів неживої природи? 4. Що ти робиш або зможеш робити для їх збереження?

4) Експериментатор пропонує дитині відповісти на такі запитання: 1. Що б ти хотів робити в куточку природи? 2. Щоб ти хотів зробити разом з дорослими на ділянці дошкільного закладу? 3. Як ми можемо допомогти зимуючим птахам? 4. Чи допомагаєш ти вдома дорослим доглядати за рослинами та тваринами? Як саме?

Після здійснення вивчення рівня екологічної культури дошкільників студенти подають письмовий аналіз результатів діагностичного обстеження. Виконання цього завдання є обов'язковим у переліку самостійної роботи і передуює самостійній розробці та здійсненню освітнього проекту екологічного змісту. Таким чином, студенти мають можливість проаналізувати знання дітей, особливості їх поведінки у природі і знайти певні «прогалини», а потім розробити проект і здійснити

його на практиці для їх усунення. У поточному році (листопад-грудень, 2006 року) студентами 3 курсу денного відділення були здійснені освітні проекти: «Квіти осені», «На побаченні з Осінню», «Осінь-Чарівниця», «Музей Осені», «Здрастуй, дерево!», «Птахи - наші друзі» та ін.

Під час проходження інспекторсько-методичної практики у відділах освіти міста та району студенти залучаються до більш масового збору інформації з вивчення екологічної культури вихованців дошкільних навчальних закладів та екологічного середовища. Вони мають можливість вивчити стан роботи з екологічного виховання у різних дошкільних закладах, проаналізувати та порівняти результати, вивести середні показники тощо. Результати моніторингового дослідження студенти подають інспекторам відділів освіти у вигляді довідок та виступають з інформацією на звітно-підсумковій конференції з практики.

Таким чином, проведення моніторингових досліджень сприяє вивченню ефективності тих чи інших форм роботи з екологічної підготовки студентів, вибору оптимальних шляхів реалізації та корегування педагогічної системи, а також допомагає студентам своєчасно корегувати знання матеріалу кожного змістового модулю.

Перспективи дослідження ми вбачаємо в удосконаленні тестових опитувальників з матеріалу кожного змістового модулю.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Лукіна Т.О., Патрикєєва О.О.* Моніторинг якості освіти: теорія та практика. – К., 2005.
2. Моніторинг стандартів освіти / За ред. А. Тайджмана, Т.

Невілла Послтвейта. – Львів, 2003.

3. *Николаева С.Н.* Методика екологического воспитания дошкольников. – М., 1999.

4. *Скрипник М.* Інтерактивне

навчання: освітні поняття /Зб. Ігри 2005.

дорослих. Інтерактивні методи 5. Ясвин В.А. Психология
навчання / Упор. Л. Галіцина. – К., отношения к природе. – М., 2000.

Подано до редакції 30.01.07

РЕЗЮМЕ

В статье представлен опыт дошкольного возраста. Автор
мониторинговых исследований в определяет направления и методы
процессе экологической подготовки осуществления мониторинга.
будущих воспитателей детей

SUMMARY

The article describes some experience on monitoring research in the process of ecological training of future educators of children of preschool age. The author specifies directions and methods of realization of monitoring.